

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

กิตติยา พฤชาภักดิ์ *

ดร.บุญสม เกษประดิษฐ์ **

~~~~~

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา/ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านของชุมชนตำบลจันทเขลม อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ที่สืบทอดกันมา เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้ปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ปราชญ์ชุมชน และผู้เข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับบุคคลที่อาศัยอยู่ภายในตำบลจันทเขลม ผลการศึกษา พบว่า มีชาวทองในพื้นที่ยังมีจำนวน 6 ครัวเรือน มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย ใช้ภาษาของ ดำเนินชีวิตด้วยการใช้อาหารจากสมุนไพร เพาะปลูกพืช ผัก สมุนไพร ตามวิถีชีวิตแบบพอเพียง อนุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เสือรำแพ เสือคลุ้ม การสานกระบุง กระดัง เป็นต้น มีการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรแบบของ ต่อดอนความเชื่อทางไสยศาสตร์ ดูดวงชะตา ทำนายทายทัก ในเรื่องต่าง ๆ โดยใช้ขันนํ้ามนต์ เป็นต้น ด้านการแสดงเอกลักษณ์วัฒนธรรม มีการรำ การแสดงของของ เพื่อให้เห็นวัฒนธรรม วิถีชีวิต แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) จัดให้มีการนำเสนอรูปแบบการสร้างหมู่บ้านของและพื้นที่เพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน 2) การสร้างสาธารณูปโภค ถนนทางเข้าหมู่บ้าน ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า ที่ยังคงมีสภาพปัญหา ให้เข้าถึงหมู่บ้านได้สะดวก สบายมากขึ้น 3) การจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ หมู่บ้านทองในหมู่ที่ 5 ตำบลจันทเขลม 4) การช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน 5) การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชน 6) การประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบ ทั้งการสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

* นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาผู้นำสังคม ธุรกิจการเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต

** อาจารย์ประจำ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาผู้นำสังคม ธุรกิจการเมือง มหาวิทยาลัยรังสิต

Abstract

The study on Cultural Tourism Development: A case study of Chanthakhlem Sub-district Khao Khichakut Chanthaburi Province is a Qualitative Research. The objectives of the research were, to study lifestyle, culture and traditions of indigenous communities Chanthakhlem Sub-district Khao Khichakut Chanthaburi Province and the development a sustainable cultural tourism, by using participatory observation and interviews with key informants include parents, local community leaders, elders, scholars community and local participants and no formal interviews with people living inside Chanthakhlem Sub-district Khao Khichakut Chanthaburi Province. The study found that lineage Chong in the space of six households. Talking with Chong language and had lifestyle by using food crops, vegetables, herbs and sufficiency lifestyle. Conservation handicraft, mat dance pad coat, threshing basket, healing with a therapeutic drug of herb lineage Chong. Believe in horoscope prediction say on matters such as the holy water. These show a unique cultural and lifestyle of the lineage Chong. The study can be summarized as follows 1) Provide a proposed model to create lineage Chong and village areas. To be developed as a tourist attraction. 2) Building infrastructure Road entrance to the village, and water supply remained a problem to reach the village. 3) To create a learning center among the five District village of Chong Chanthakhlem Sub-district. 4) Assistance from government agencies and stakeholders in all sectors. 5) Creating the consciousness of the community. 6) Publicity in all forms the support from the public and private sectors as well as the various agencies involved.

บทนำ

จันทบุรีเป็นเมืองที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ก่อตั้งโดยชนชาติของ จังหวัดจันทบุรี เป็นเมืองที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ไทยอยู่ 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีใช้ จังหวัดจันทบุรีในการรวบรวมไพร่พลและเสบียงอาหาร ครั้งที่ 2 เกิดสงครามอานัมสยามยุทธในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและครั้งที่ 3 ฝรั่งเศสยึดเมืองจันทบุรีเป็นเมืองประกันหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ปากน้ำในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยความที่จังหวัดจันทบุรีมีความสำคัญต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หลายเหตุการณ์และมีความหลากหลายทางภูมิประเทศ ส่งผลให้จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมหลายแห่งจันทบุรีเป็นเมืองเก่า

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อกันว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 1,000 ปี สร้างขึ้นโดยชนชาติ “ชอง” บางตำนานก็ว่าสร้างโดยชนชาติ ขอม หัวเมืองเดิมตามศิลาจารึกเรียกว่า “ควนคราบุรี” ชาว

พื้นเมืองเรียกว่า "เมืองกาไว" ตามชื่อผู้ปกครอง เมืองจันทบุรีเดิมตั้งอยู่บริเวณหน้าเขาสระบาป มีชนพื้นเมืองเดิมอาศัยอยู่เรียกว่า ชาวซอญ มีภาษาพูดเป็นภาษาของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากภาษาไทยและภาษาเขมร

ของ แปลว่า "คน" ปัจจุบันคำๆ นี้ใช้เป็นที่ชื่อเรียกกลุ่มชนดั้งเดิม และเป็นชื่อของภาษา แต่ในหมู่คนของเองนั้น ในเวลาที่ต้องการเน้นความเป็นคนของของตนกับคนอื่น มักจะเรียกตนเองว่า "ซิมซอญ" ซึ่งแปลว่า "คนซอญ" เชื่อกันว่าเป็นชนพื้นเมืองในดินแดนแถบนี้ โดยอาศัยอยู่หนาแน่นในเขตกิ่งอำเภอเขาชีชมภู โดยเฉพาะ 2 ตำบลทางตอนเหนือของอำเภอ คือ ตำบลตะเคียนทองและตำบลคลองพลู ส่วนตำบล ที่อยู่ทางตอนใต้ คือ ตำบลพลวง และตำบลขากไทยมีประชากรของค่อนข้างเบาบาง และในตำบลทับไทรของอำเภอโป่งน้ำร้อนนั้นมีประชากรที่พูดภาษาของเหลือน้อยมาก แต่กลับปรากฏว่าชื่อหมู่บ้านของสถานที่อื่นๆ อีกหลายแห่งในจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดระยอง ปรากฏร่องรอยว่ามีที่มาจากภาษาของค่อนข้างชัดเจน ทำให้ชวนสงสัยว่าในอดีตนั้นชนที่พูดภาษาของนั้นน่าจะมีการตั้งถิ่นฐานครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ภาษาของจังหวัดจันทบุรีชาวซอญมีรูปร่างสันทัด สูงประมาณ 5-5.5 ฟุต ผมหยิกขอตโต ริมฝีปากหนา นักมานุษยวิทยาจัดกลุ่มนี้อยู่ในกลุ่มมอญ-เขมร ซึ่งเป็นสาขาย่อยของกลุ่มออสโตร-เอเชียติก

ชาวซอญมีภาษาพูดและวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง นับถือผีบรรพบุรุษ ทำพิธีเช่นไหว้ทุกปี เป็นการรวมญาติ เรียกว่า พิธีเลี้ยงผีหิ้ง ผีโรง มีการแต่งงานแบบของ หรือที่เรียกว่า "กาตัก" สำหรับการแต่งกายสามารถพบเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันระหว่างผู้สูงอายุกับผู้ที่มีอายุน้อย หญิงชาวซอญที่มีอายุมากนั้นนิยมนุ่งผ้าโจงกระเบนและใส่เสื้อแขนกระบอก ซึ่งไม่ค่อยพบเห็นกันมากเท่าใดในปัจจุบัน ส่วนชาวซอญในปัจจุบันนิยมแต่งกายแบบชาวชนบททั่วไป ชายสวมเสื้อแขนสั้นกางเกงขายาวเมื่อออกนอกบ้าน แต่เมื่ออยู่ในบ้านนิยมเปลือยท่อนบนและนุ่งผ้าขาวม้า ส่วนสตรีนั้นนุ่งผ้าถุงสวมเสื้อคอกระเช้าเมื่ออยู่กับบ้าน และนิยมสวมเสื้อแขนสั้นแบบกลัดกระดุมหน้าเมื่อออกนอกบ้าน แต่เดิมชาวซอญอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าเชิงเขา ปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่อย่างง่าย ๆ และมักโยกย้ายเมื่อมีคนตายในบ้าน

ดังนั้นจากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจต่อการศึกษา แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม จังหวัดจันทบุรี โดยดำเนินการศึกษาถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านของชุมชนตำบลจันทเขลมอำเภอเขาชีชมภู จังหวัดจันทบุรี ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังผลการศึกษาลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการวิจัย เพื่อศึกษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านของชุมชนตำบลจันทเขลม อำเภอเขาชีชมภู จังหวัดจันทบุรี ที่สืบต่อกันมาเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม จังหวัดจันทบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยดำเนินการศึกษาถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านของชุมชนตำบลจันทเขลม อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดจันทบุรี ที่สืบต่อกันมา

วิธีดำเนินการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

ปัจจุบันตำบลจันทเขลม แต่เดิมเป็นหมู่บ้านจันทเขลม ขึ้นอยู่กับตำบลตะเคียนทอง อำเภอมะขามและแยกจากตำบลตะเคียนทองมาขึ้นอยู่กับตำบลคลองพลู กิ่งอำเภอเขาฉกรรจ์ ซึ่งต่อมาได้แยกออกจากตำบลคลองพลู เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2536 ซึ่งได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลจันทเขลม มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 26 ตุลาคม 2552 เป็นต้นมา เดิมจันทเขลมมีชื่อเรียกว่าจันทเขม คำว่า “ทะ” มาเพิ่มทีหลังเป็นเพราะกาลเวลาที่ยาวนานจึงเพี้ยน เป็นคำว่าจันทเขลมในปัจจุบัน มีเรื่องเล่าว่าเดิมถ้านี้เป็นป่าที่มียานเรือนไม้ที่หลังและมีคนเข้ามาจับตัดไม้ เมื่อหยุดพักจากการตัดไม้และพักกินข้าวพอกินเสร็จจึงพูดขึ้นว่า “อัมเขลม” จึงเป็นที่มาของบ้านจันทเขลม (ท่านพ่อเขียน ขนธโร, 2554 : สัมภาษณ์ อ้างถึงใน เชษฐณรงค์ อรุณ และคณะ, 2557 : 65)

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชน

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ได้ให้ความหมาย คำว่า วิถีชีวิต หมายถึง ความเป็นไปในการดำรงชีวิต ภูษิตีร์ ชันติกุล (2552 : 12-14) กล่าวถึงนักการศึกษาหลายท่าน กล่าวถึงความหมาย วิถีชีวิต หมายถึง การอยู่อาศัยของกลุ่มคน ได้ประกอบอาชีพทำมาหากินตามสภาพแวดล้อม ผูกพันกันและมีกฎระเบียบที่ตกทอดมาควบคุม สอดคล้องกับแนวคิดของนันทพร ศรีสุทธะ (2544 : 14) ได้สรุปความหมาย วิถีชีวิต หมายถึง การแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นประจำวันวันอย่างสม่ำเสมอ เป็นนิสัย ซึ่งสะท้อนทัศนคติและวัฒนธรรมของบุคคล เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล ในเรื่องที่อยู่อาศัยลักษณะครอบครัว ขนบธรรมเนียมประเพณี การดูแลสุขภาพ พฤติกรรมสุขภาพของบุคคลนั้น จะได้รับอิทธิพลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความแตกต่างของรายได้ การศึกษา อาชีพ ความเชื่อของบุคคล จะเป็นตัวกำหนดทำให้เกิดความแตกต่างของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่า วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลธรรมและคุณธรรม จนกลายเป็นแบบแผน กฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2. แนวคิดด้านลักษณะพิเศษของสังคมไทย

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2540 : 223 – 225) ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะพิเศษสังคมไทย ภูมิคุ้มกันและสายใยการพัฒนา เมืองไทยมีลักษณะพิเศษเพราะชุมชนมีวัฒนธรรม ดังนั้น เมื่อพูดถึงเรื่องการพัฒนาชนบทหรือทิศทางของชนบทจึงเห็นกระแสวัฒนธรรมชุมชน เป็นทิศทางปกติที่เกิดขึ้นในประเทศอื่น แต่ของไทยมีลักษณะพิเศษ ทำให้ยังมีแนวทางเลือก คือ สามารถพัฒนาโดยไม่ผ่านการแตกสลายของชุมชน แนวทางนี้เป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนา เพราะไม่มีความเจ็บปวดรักษาประเพณีและคุณค่าวัฒนธรรมที่ดีเป็นของไทยมาช้านาน อีกทั้งการมีชุมชนอยู่นั้นก็เพิ่มอัตราต่อรอง ไม่ว่าจะเป็นกับรัฐหรือนายทุนก็ตาม แล้วไม่ใช่ว่าถ้าสลายชุมชนไป จะมีอะไรที่ดีกว่ามาทดแทนในเวลาอันสั้น ในเวลาที่พอเห็นได้

สรุปได้ว่า ลักษณะพิเศษสังคมไทย คือ การมีวัฒนธรรมอันดีของคนในชุมชน มีคนที่มีความรู้ มีภูมิปัญญา สามารถนำมาซึ่งการประกอบอาชีพ การทำกิจกรรมการงานต่าง ๆ อันเป็นการแสดงออกถึงความรู้ ความสามารถ โดยทุกหมู่บ้าน

แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจราจรและขนส่ง วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงถึงวิถีชีวิตนั้นอาจมาจากเอกชน หรือคณะบุคคลทำเป็นตัวแบบ แล้วต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบต่อกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลาสอดคล้องสมประสงค์ นวมนบุญลือและคณะ (2545 : 5 – 16) ได้ให้แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้ ว่ากระบวนการเกิดของวัฒนธรรม การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การค้นพบทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม จำนวนประชากร

ดังนั้นกระบวนการเกิดของวัฒนธรรม และเกิดขึ้นมาได้มนุษย์ต้องคิดสร้างสรรค์ เป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์คิด คือ สิ่งแวดล้อม คนไทยมีลักษณะยอมรับปรับตัวเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาปะทะสังสรรค์ให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทยโดยมิได้ทิ้งลักษณะความเป็นไทย และยังปรับให้เกิดความผสมผสานกลมเกลียว ระหว่างลักษณะไทยกับวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาอีกด้วย อันเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรม

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538 : 14) ได้ให้ความหมายว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวอย่างแหล่งท่องเที่ยวในเชิงสร้างสรรค์ เป็นไปเพื่อให้ได้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมใหม่ๆ วิถีชีวิต ชนบทธรรมเนียม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นการอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่เดิม และเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เจริญยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากการศึกษา ได้มีการศึกษา ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ (2542 : 15) ได้สรุปความหมายการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมอย่าง

หนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำ โดยปกติการท่องเที่ยวจะหมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกล และการเดินทางนั้นจะมีค่าจ้างหรือไม่ นอกจากนั้น ทวีป ศิริรัตม์ (2547 : 4 - 5) กล่าวถึง ความหมายของการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความประทับใจ การบริการ และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อธิบายศัพท์ "การท่องเที่ยว" (Tourism) ไว้ว่า เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้างขวางเพราะว่าไม่ได้หมายถึงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิง เริงรมย์ดังที่คนส่วนมากเข้าใจกัน

ชนัญ วงษ์วิภาค(2547 : 77-78) ให้ความหมาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวชื่นชม และศึกษาวัฒนธรรมประเพณี ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวนั้น บนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น นอกจากนั้น บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 283) ได้สรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรหมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็น 5 ประเภท ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 287 - 288) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมี 9 ประการด้วยกัน คือ เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการ อย่างยั่งยืน ทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักไม่ให้เกิดผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด ให้คงไว้ซึ่ง วิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย ต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วม และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว เป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยว ในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง การเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก ต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

แนวคิดด้านทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ชนัญ วงษ์วิภาค (2547 : 77 - 78) ให้ความหมาย ทรัพยากร คือ สิ่งต่าง ๆ ที่มีค่าตั้งแต่สมัยโบราณมนุษย์หาประโยชน์จากสภาพแวดล้อม โดยการนำวัสดุทางธรรมชาติมาดัดแปลงเป็นอุปกรณ์ประกอบการหาของป่าล่าสัตว์ และจัดทำสิ่งจำเป็นอย่างอื่น เพื่อความอยู่รอด อุปกรณ์

เครื่องใช้เช่นนี้ ตลอดจนแบบแผนการใช้อุปกรณ์และสิ่งต่างๆ ทั้งหมดที่มนุษย์สร้างขึ้น ถือว่าเป็นว่า ทรัพยากรทางสังคมวัฒนธรรม มนุษย์ในแต่ละท้องถิ่นต่างมีทรัพยากรทางสังคมวัฒนธรรมแตกต่างกันไป ทั้งนี้เป็นผลเนื่องจากการปรับตัวต่อสภาวะแวดล้อมโลกที่หลากหลาย เพราะเหตุที่มนุษย์อยู่เป็นกลุ่มสังคม สื่อสารกันด้วยภาษาท่าทาง ภาษาพูดและภาษาเขียน ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในการอบรมบ่มนิสัยต่างรุ่นต่างวัย ให้ได้เรียนรู้และสืบทอดกระทำของกันและกัน ในแต่ละเขตวัฒนธรรมมีความเหมือนและความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม ทั้งนี้บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 60 – 69) ได้สรุปทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมียอดประกอบอย่างน้อย 3 องค์ประกอบ หรือ 3A's คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจจากการท่องเที่ยว (Attraction) ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางการคมนาคมขนส่งเข้าถึง (Accessibility) ทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) โดยแบ่งเป็น 3 ประเภทหลักได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวประเภทการเข้า – ออกเมือง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญ เพราะเป็นประตูแรกที่นักท่องเที่ยวจะผ่านเข้าประเทศ สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการยังชีพของประชาชน ที่เรียกว่า สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ซึ่งสร้างความสะดวกสบายให้คนในประเทศและยังส่งผลเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวอีกด้วย ซึ่งแบ่งเป็น 8 ประการ ได้แก่ การสื่อสาร ระบบน้ำ ระบบไฟฟ้า การสุขาภิบาล ถนนหนทาง การสาธารณสุข สวนสาธารณะ การให้การศึกษาและอบรม สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน และสิ่งที่สำคัญที่เป็นจุดแข็งของการท่องเที่ยวในประเทศไทย คือ ความเป็นมิตรไมตรีจากเจ้าของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ การให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นแก่นักท่องเที่ยว และการให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว

ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2545 : 255 – 259) ได้จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วัฒนธรรมทางวัตถุหรือวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ที่เห็นได้ชัด คือ อุปกรณ์และสิ่งของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร บ้านเรือน เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค สิ่งอำนวยความสะดวกประเภทโครงสร้างพื้นฐาน เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกจำเป็นต่อการยังชีพของประชาชน ที่เรียกว่าสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ซึ่งสร้างความสะดวกสบายให้คนในประเทศ โดยแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นประเภทได้ 5 ประเภท คือ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism/ Village Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism)

หลักของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าประวัติศาสตร์ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว นั้น

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น อันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการคือ ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ งาน

สถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ ภาษา และวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ขนบธรรมเนียมการรับประทานอาหาร ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่าง ๆ และลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

หลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จากการศึกษา อูซาวดี พูลพิพัฒน์ (2545 : 38 - 48) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวรวมถึงการจัดบริการอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว ต้องตระหนักดีต่อการมีส่วนร่วมของ ประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันต้องขึ้นาภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

แนวคิดพื้นฐานด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม

เสรี พงศ์พิศ และคณะ (2544: 4) เสนอว่าชุมชนเข้มแข็งกับชุมชนพึ่งตนเองเป็นสองวลีที่แทนกันได้ ซึ่งชุมชนดังกล่าวควรมีคุณลักษณะร่วมกัน 3 ประการ คือ เป็นชุมชนเรียนรู้ และพร้อมที่จะเรียนรู้ เป็นชุมชนที่ตัดสินใจได้อย่างอิสระ ไม่ใช่ตัดสินใจเพราะถูกครอบงำจากคนอื่น นภาพรณ์ หะวานนท์ และคณะ (2550: 85) เสนอว่า ความเข้มแข็งของชุมชนน่าจะมาจากความเข้มแข็ง 4 ด้าน คือ ความเข้มแข็งของชุมชนด้านเศรษฐกิจ ความเข้มแข็งของชุมชนด้านการเมือง ความเข้มแข็งของชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรม ความเข้มแข็งของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม จากแนวคิดพื้นฐานด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม จึงมีแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังที่ ภูสวัสถ์ สุขเลียง (2545 : 12-13) ให้แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ ได้สรุปแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคมการพัฒนาการท่องเที่ยว

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ ผู้นำองค์กรภาครัฐ ในตำบลจันทเขลม ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีตำบลจันทเขลม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู-อาจารย์ นักวิชาการวัฒนธรรม ผู้นำองค์กรชุมชน ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ทรงภูมิปัญญาของชุมชน ประธานและคณะกรรมการกลุ่มชาวขอมมุแอง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ นายกสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี ประชาชนในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลจันทเขลม และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในพื้นที่ตำบลจันทเขลม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi - structure interview) เพื่อหาข้อมูลต่างๆ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เป็นที่นับถือของชุมชน โดยมี

เนื้อหาสาระเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม และความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย สัมภาษณ์ตัวแทนของหน่วยงานราชการ และนายกสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมด้านวัฒนธรรมและหน่วยงานที่ให้ความสนับสนุนด้านอื่นๆ โดยสนใจศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่ภาครัฐเข้ามาดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ที่ผ่านมาในอดีต และแผนการดำเนินงานในอนาคต สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เกี่ยวกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งในปัจจุบัน และที่ผ่านมาในอดีต การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษาและแผนการดำเนินงานในอนาคต สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรในพื้นที่ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ การดำรงชีวิต แนวคิด ทศนคติ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และลักษณะการมีส่วนร่วม สัมภาษณ์นักท่องเที่ยว ที่ร่วมกิจกรรมต่างๆ ในตำบลจันทเขลม เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความรู้สึก และทัศนคติที่นักท่องเที่ยวมีต่อพื้นที่ศึกษา รวมถึงประสบการณ์การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวประทับใจ และแบบสังเกต โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยไม่มีปฏิริยาโต้ตอบ (Passive participation) เป็นการดำเนินการเพื่อศึกษาลักษณะการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน ตรวจสอบสภาพทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมของพื้นที่ศึกษา ทั้งในส่วนที่มนุษย์สร้างขึ้นและสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ รวมไปถึงระบบสาธารณูปโภค เส้นทางคมนาคม สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ รวมถึงสภาพของพื้นที่ใกล้เคียงที่อาจเป็นปัจจัยสนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา โดยดำเนินการศึกษาทบทวนเอกสาร ใช้เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลทฤษฎีต่าง ๆ ประวัติความเป็นมา โครงสร้างทางสังคมพื้นที่ศึกษาข้อมูลด้านประชากรในพื้นที่ศึกษา ปัจจัยภายนอกอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและผลจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยฉบับนี้

ผลการศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย เป็นวิธีการสร้างข้อสรุป ข้อมูลจากรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น และการวิเคราะห์โดยจำแนกข้อมูล คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (Typologies) โดยใช้แนวคิดการท่องเที่ยวและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ชุมชน รวมถึงวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางทางการพัฒนาศักยภาพตำบลจันทเขลม อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและรองรับประชาคมอาเซียน

ผลการวิจัย

จากการวิจัย แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม จังหวัดจันทบุรี สามารถสรุป ได้ดังนี้

1. วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านของชุมชนตำบลจันทเขลม อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดจันทบุรี ที่สืบทอดกันมาเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ของมีประวัติความเป็นมายาวนาน ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐาน ข้อมูล และบันทึกที่เชื่อถือได้ ทำให้เห็นถึง วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวช่องจะอยู่กัน

ด้วยความสงบสุข เพราะยึดหลักวัฒนธรรมประเพณีเป็นหลักในการดำรงชีวิต และความเชื่อถือคำพูดของบรรพบุรุษปู่ย่า-ตาายอย่างเคร่งครัดมาแต่โบราณนานมาแล้ว ชาวของนั้นนับถือศาสนาพุทธปนกับความเชื่อในเรื่องการนับถือผีและวิญญาณ ดังนั้นประเพณีของชาวของส่วนใหญ่จะเป็ประเพณีที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตประเพณีที่เกี่ยวกับอาชีพ และประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องการนับถือผีหรือวิญญาณ โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่า วิถีชีวิตของคนของในปัจจุบัน มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนจากการหาของป่ากลายมาเป็นชาวสวนผลไม้และสวนยางพารา ขณะเดียวกันคนของก็หันมาพึ่งพาเทคโนโลยีในวิธีการผลิตมากขึ้น คนรุ่นหนุ่มสาวหันหลังให้กับภาคเกษตรกรรม เดินทางเข้าไปทำงานในเมืองจันทบุรี หรือท้องถิ่นอื่น ส่งผลทำให้ประเพณีและพิธีกรรมของต่างๆ มีการปรับเปลี่ยนและลดลงของขั้นตอนพิธีกรรม พร้อม ๆ กับความหลากหลายของคนภายนอกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชน ดังนั้น โครงสร้างทางสังคมที่เชื่อมโยงผู้คนเข้าหากันระหว่างเมืองกับท้องถิ่น จึงส่งผลทำให้วัฒนธรรมของถูกปรับเปลี่ยนแตกต่างไปจากเดิม เพื่อรับใช้โครงสร้างสังคมรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้น ยังคงมีเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ของในตำบลจันทเขลม อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 5 ของพื้นที่สาธารณะประมาณพื้นที่ 42 ไร่ ที่ทางตำบลนำโดยนายสุนส เฌียงเหนือ นายกเทศมนตรีตำบลจันทเขลม ร่วมกับส่วนราชการ นักวิชาการ ได้สร้างข้อตกลงในการให้ชาวของเข้ามาอาศัย เพื่อประกอบอาชีพ และดำเนินชีวิตตามวิถีของหมู่บ้านของ ผลจากการสัมภาษณ์และเข้าไปสังเกตการณ์ตามสถานการณ์จริง มีชาวของในพื้นที่จำนวน 6 ครัวเรือน มีการแลกเปลี่ยนพูดคุย ใช้ภาษาของ ดำเนินชีวิตด้วยการใช้อาหารจากสมุนไพร เพาะปลูกพืช ผัก สมุนไพร ตามวิถีชีวิตแบบพอเพียง อนุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เสื้อผ้า เสื้อคลุม การสานกระบุง กระดัง เป็นต้น มีการรักษาโรคด้วยยา สมุนไพรแบบของตลอดจนความเชื่อทางไสยศาสตร์ ดูดวงชะตา ทำนายทายทัก ในเรื่องต่าง ๆ โดยใช้ขันนํ้ามนต์ เป็นต้น ด้านการแสดงเอกลักษณ์วัฒนธรรม มีการรำ การแสดงของของ เพื่อให้เห็นวัฒนธรรมวิถีชีวิต ทั้งเรื่องการแต่งงาน ที่เรียกว่า กาดัก เป็นพิธีกรรมตามแบบโบราณของของ การแสดงผีหิ้งเป็นความเชื่อในการนับถือบรรพบุรุษของชาวของ การรําวงตามจังหวะโบราณ เช่น จังหวะ คาลิโซ่ รําวง ซาซุซึ สามซ่า ปาดังก้า การแสดงเพลงยันแย เพลงเรือ เพลงหงส์ เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม จังหวัดจันทบุรี มีแนวทางที่สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การนำเสนอรูปแบบการสร้างหมู่บ้านของและพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ผ่านการวิจัย สกว. นำโดย ดร.เชษฐณรงค์ อรุณ สังกัดรัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้แนวทางรูปแบบ นำไปสู่การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาควิชาการ ประชาชนในชุมชน และได้โครงสร้างของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานจัดสร้างหมู่บ้านของ ให้เป็นชุมชนที่สามารถสร้างรายได้ สร้างอาชีพ สร้างงานให้กับคนในชุมชน

2. การสร้างสาธารณูปโภค ถนนทางเข้าหมู่บ้าน ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า ที่ยังคงมีสภาพปัญหาให้เข้าถึงหมู่บ้านได้สะดวก สบายมากขึ้น และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ที่ทางเทศบาลหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ สนับสนุน ทั้งงบประมาณ และโครงการ ดัง

เห็นได้จากงบประมาณจากคณะสงฆ์เขาคิชฌกูฏ 500,000 บาท เพื่อยกโรงเรียนแบบชาวของ แต่มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการทำน้ำประปา ไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน สำนักงานทางหลวงชนบทกำลังดำเนินการสร้างถนนเพื่อให้เข้าถึงหมู่บ้านได้สะดวก สบายมากขึ้น

3. การจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ หมู่บ้านของในหมู่ที่ 5 ตำบลจันทเขลม ซึ่งปัจจุบันอยู่ในระหว่างการดำเนินงาน เพื่อสร้างศาลา กลางหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมของชุมชน การแสดงผลงานผลิตภัณฑ์พื้นบ้านชุมชน ตลอดจนเป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อใช้ดำเนินงานต่าง ๆ ของคนในหมู่บ้านของ โดยมีศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลจันทเขลม เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากิจกรรมของชุมชน รูปแบบ และเอกลักษณ์ของหมู่บ้านของ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว และผู้ที่ประสงค์เรียนรู้วิถีชุมชนของเป็นต้น

4. การช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะวัฒนธรรมอำเภอ ที่ต้องการขับเคลื่อน ให้เกิดรูปธรรม ความสำเร็จ ในการสร้างหมู่บ้านของ สร้างพื้นที่การพูดคุย เปิดใจ เพื่อลดความขัดแย้งทางความคิด ระหว่างคนในชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ ตลอดจนหน่วยงานภาควิชาการ ทำให้หมู่บ้านของ เกิดการพัฒนาเป็นหมู่บ้านที่สามารถแสดงวัฒนธรรมของได้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของคนในชุมชน โดยอาศัยบริบทชุมชน ภูมิศาสตร์ของชุมชนที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ มีน้ำตกที่สวยงามในพื้นที่ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้ และการเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันของผู้นำชุมชน เพราะจะเห็นได้ว่า ชุมชนยังขาดความไว้วางใจภาครัฐ ภาครัฐเองยังวิตกกังวลเกรงชาวชุมชนจะทำลายผืนป่า และไม่ดำเนินตามข้อตกลงในการที่ชุมชนจะอยู่กับป่า ไม่ทำลายป่า เป็นต้น จึงต้องอาศัยเวทีกลางในการพูดคุย แลกเปลี่ยน เปิดใจ โดยมีหน่วยงานที่ช่วยประสานความคิด และนำไปสู่แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนเกิดรูปธรรมความสำเร็จได้ตามลำดับต่อไป

5. การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชน ให้เกิดการรักและพร้อมอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชนที่สามารถสร้างเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และเป็นแนวทางในการสร้างอาชีพ และรายได้ให้เกิดขึ้นของคนในชุมชน เห็นความสำคัญของวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ของ มีความภูมิใจในตนเอง และร่วมใจกันที่จะพัฒนาหมู่บ้านของของตำบลจันทเขลมต่อไป

6. การประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบ ทั้งการสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน ตลอดจนหน่วยงาน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงานวิชาการ วัฒนธรรมอำเภอ วัฒนธรรมจังหวัด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

นำเสนอผลการวิจัยฉบับนี้ ให้กับนายกเทศมนตรีตำบลจันทเขลม กำนัน ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ และนักวิชาการ เพื่อสร้างเวทีการพูดคุย ให้เห็นความสำคัญในการพัฒนาชุมชน เห็นแก่ประโยชน์ของการพัฒนาชุมชนร่วมกัน และเป็นการมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น ข้อติดขัดบางประการที่จะทำให้ชุมชนเห็นความมุ่งมั่นตั้งใจของภาครัฐต่อการพัฒนาชุมชน และชุมชน

เปิดใจรับฟัง และดำเนินการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของตำบล จันทเขลมต่อไป ซึ่งการเปิดเวทีพูดคุย ควรมีการดำเนินการอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อรับทราบ ข้อติดขัด ปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผลการวิจัย ทำให้เห็นข้อ ติดขัดในส่วนนี้ ไม่มีการพูดคุยกัน ต่างคนต่างดำเนินการตามบริบทของตนเอง จึงก่อให้เกิดความ ขัดแย้ง และไม่พอใจซึ่งกันและกัน จากแนวทางการดำเนินการ เพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ทั้งในเรื่องข้อติดขัดของงบประมาณ การเข้ามาของหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ ตลอดจน การดำเนินงานต่าง ๆ ที่ทางชุมชน ต้องการ พัฒนา เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.(2558). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2558 – 2560.
กรุงเทพฯ : กระทรวงฯ.
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. (2542). การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). วัฒนธรรมไทยกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2547). การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.
นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นภาพร หะวานนท์ และคณะ. (2550). ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน.
กรุงเทพฯ : ม.ป.ท..
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภูสวัสด์ สุขเลี้ยง. (2545). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยโป่งผาตลาด อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. (2545). เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากร การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมมาธิราช, ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุคส์พับลิเคชั่นส์,
- เสรี พงศ์พิศ และคณะ. (2544). วิสาหกิจชุมชน : แผนแม่บทแนวคิดแนวทางตัวอย่างร่างพระราชบัญญัติ. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. (ตุลาคม – ธันวาคม, 2545). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย. จุลสารการท่องเที่ยว. 21(4) : 34 – 48.